

Kapitein Jansma had, toen hij aan boord van de torpedobootjager kwam, eerst een glas rum en een bord hete soep gekregen. Hij werd, van droge kleding voorzien, in een kooi gestopt. 'Ik viel in slaap', vertelde hij na de oorlog,

'en toen ik de volgende dag wakker werd, wist ik eerst niet waar ik was. Maar daarop kwam het heerlijke gevoel dat ik gered was van een bijna zekere dood. Men had mij de hut van een der officieren gegeven en daar de toestand van mijn pijnlijke voeten lopen onmogelijk maakte, moest ik wel in de hut blijven. Toen ik twee dagen aan boord van de jager was, kreeg ik bezoek. Een oud, gebogen mannetje strompelde mijn hut binnen en toen ik goed keek, ontdekte ik dat dit de eerste machinist van de 'Farmsum' was, een man van acht-en-veertig jaar . . . Toen wilde ik ook mijzelf zien en met de grootste moeite strompelde ik naar een spiegel . . . Ik zag het evenbeeld van mijn vader, zoals die was geweest op ruim tachtigjarige leeftijd.'¹

★

Met betrekking tot de Nederlandse koopvaardij hebben wij twee onderwerpen te behandelen: haar aandeel aan de oorlogvoering en het regeringsbeleid dat te haren aanzien gevoerd is. Wij stellen dat aandeel aan de oorlogvoering voorop. Natuurlijk is het uitvloeisel geweest van het regeringsbeleid maar inzake dat beleid deelden wij in hoofdstuk I reeds mee dat er in juni '40 in Londen door de oprichting van de Nederlandse Scheepvaart- en Handelscommissie zorg voor gedragen werd dat Engeland (aanvankelijk ook Frankrijk, maar dat land capituleerde spoedig) de beschikking zou krijgen over de nodige Nederlandse scheepsruimte, en dat de regering onmiddellijk ook maatregelen trof om te waarborgen dat er voldoende bemanningsleden zouden zijn op de Nederlandse schepen: bij wetsbesluit A 5 (6 juni) werd de vaarplicht afgekondigd. Er heeft zich in het regeringsbeleid een bepaalde ontwikkeling afgetekend: terwijl het beheer over de schepen aanvankelijk overgelaten was aan de uit de particuliere rederijen voortgekomen Nederlandse Scheepvaart- en Handelscommissie, is via de vordering van de koopvaardijvloot (juni '42) uiteindelijk een situatie bereikt (augustus '44) waarin de koopvaardij onder bewindvoerders geplaatst was die regeringsambtenaren waren. Die ontwikkeling is niet los te maken van hetgeen zich met en aan boord van de schepen afgespeeld heeft en wij dienen dus te beginnen met daarvan een beeld te geven: beeld van het

¹ S. J. van Limburg Stirum: *Varen in oorlogstijd*, p. 69.